

אזרחות

לבתי ספר בחינוך החרדי

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	–	(23×1)	–	23	נקודות
פרק שני	–	(15×3)	–	45	נקודות
פרק שלישי	–	(10×2)	–	20	נקודות
פרק רביעי	–	(4×3)	–	12	נקודות
סך הכול	–			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (23 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2.

בשאלה שבחרתם ענו על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחרי.

עקרון הכרעת הרוב

במשטר דמוקרטי עקרון השוויון מנוגד לשלטון לפי מעמדות, וכדי להחליט בענייני הציבור והמדינה נדרש תחליף לשלטון המעמדות. התחליף העיקרי הוא השימוש בהכרעת הרוב, כי החלטה שמתקבלת לפי הדעה של רוב האזרחים קרובה לבטא את הדעה של כלל הציבור. עם זאת, השימוש של מדינות דמוקרטיות בהכרעת הרוב אינו מספיק כדי שהמיעוט לא ייפגע.

ההיסטוריה הפוליטית של מדינות דמוקרטיות מלמדת על מצבים שבהם הכרעת הרוב פגעה בחופש הפרט ובזכויות שלו; כבר היו מקרים שבהם חוקים לא דמוקרטיים שהתקבלו בהכרעת הרוב גרמו לפגיעה במיעוטים ואפילו לעליית משטרים אנטי-דמוקרטיים. לכן במשטר דמוקרטי יש הגבלות על היכולת של הרוב להפעיל את הכוח שיש לו. אחת המגבלות העיקריות על שלטון הרוב היא החובה להפעיל את סמכויות השלטון לפי החוקה. משטר דמוקרטי גם חייב להקפיד על דרכים לגיטימיות של יצירת רוב כדי שלא תהיה פגיעה בזכויות המיעוט או פגיעה ביכולת של המיעוט להתקיים ולפעול במערכת הפוליטית. אם כן, ברור שבמקרים שבהם הבחירות אינן דמוקרטיות, גם הכרעות הרוב אינן דמוקרטיות והן מנוגדות לעקרונות החירות והשוויון שכל משטר דמוקרטי חייב לפעול על פיהם. עם זאת צריך להיות זהירים גם בביקורת על עקרון הכרעת הרוב. לא בכל מקרה החלטה שאינה מוצאת חן בעיני אדם כלשהו או קבוצה של אזרחים היא פגיעה באופי הדמוקרטי של המשטר. כך הדבר אפילו אם החלטה זו נראית מנוגדת לעקרון השוויון. בדרך כלל מדובר בהעדפה של עקרונות או רצונות אחרים של אזרחים או של קבוצות בחברה שהם הרוב בזמן קבלת ההחלטה - עקרונות או רצונות שגם הם לגיטימיים. כל עוד הרוב לא ינצל לרעה את כוחו, וההכרעות שלו יגשימו ככל האפשר את הערכים הדמוקרטיים המנוגדים, יישמר היחס העדין שבין הרוב ובין המיעוט במשטר הדמוקרטי.

(מן העיתונות)

א. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע מדינות דמוקרטיות מתנהלות על פי

עקרון הכרעת הרוב. (6 נקודות)

ב. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הסבירו שני ביטויים של עוצמה שיש לרשויות השלטון.

(9 נקודות)

ג. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הסבירו שתי דרכים שבהן שומרים במדינה דמוקרטית על היכולת

של המיעוט להפוך לרוב. (8 נקודות)

2. קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

פיקוח וביקורת על השלטון

בזמן האחרון פרסם מבקר המדינה את הדו"ח השנתי שלו. בפרק שעוסק בענייני הכלכלה כתב המבקר על בעיות בתכנון ובניהול של מיזמים (פרויקטים) שהמדינה מממנת בתחום התחבורה. בשנים האחרונות השקיע משרד התחבורה מיליארדי שקלים בסלילת כבישים ומסילות ברזל (לרכבת), אבל במקרים מסוימים נעשה הדבר בלי לבדוק אם הכבישים ומסילות הברזל האלה ישפרו את מצב התחבורה בישראל.

בדו"ח של המבקר מובאים מקרים שבהם הוא גילה פער [הבדל גדול] בין התועלת הצפויה של כמה מן המיזמים לבין התרומה שלהם בפועל. לדוגמה: המחיר של הקמת רכבת קלה בין נצרת לחיפה היה אמור להיות 5.7 מיליארד שקל, אבל עוד לפני שהושלמה סלילת המסילה המחיר "קפץ" ליותר מ-8 מיליארד שקל. דוגמה נוספת שהמבקר מביא לפער הזה היא הקמת תחנת הרכבת בדימונה שתוכננה לשמש כמיליון נוסעים בשנה, אולם בפועל משתמשים בה כעשרת אלפים נוסעים בלבד בכל שנה.

נוסף על פערים גדולים בתכנון בתחום התחבורה, המבקר מצביע גם על בעיות במינוי בעלי תפקידים בתחום הזה. אחד המקרים הבעייתיים שציין המבקר הוא המינוי של ראש האגף לפיתוח דרכים במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים - בחמש השנים האחרונות הוחלף ראש האגף פעם אחת בכל שנה בממוצע. גם הניהול של האגף לתכנון מערכת התחבורה לא היה תקין, ונמצא שבמשך חצי שנה לא היה לו מנהל. לדברי המבקר, הבעיות האלה גרמו לאובדן של ידע חשוב ולפגיעה בהתקדמות הרצויה של המיזמים האלה.

בעקבות הממצאים האלה קבע מבקר המדינה כי משרדי התחבורה והאוצר חייבים לפעול לשיפור המצב: הם צריכים לבדוק אם כל מיזם הוא כדאי, למנות את כל בעלי התפקידים הדרושים לפיקוח על מיזמים כאלה ולדווח לו על הביצוע של פעולות אלה. המבקר גם המליץ להרחיב את הפרסום של מהלכי התכנון ולהתאים את ההוצאות הכספיות של המדינה בתחום התחבורה לצרכים האמיתיים של הציבור.

(מן העיתונות)

א. ציינו את הגוף שהמבקר בדק ואת תחום הביקורת שבאים לידי ביטוי בקטע.

הציגו תחום ביקורת נוסף של מבקר המדינה, שאינו בא לידי ביטוי בקטע.

(9 נקודות)

ב. הסבירו שתי סיבות מדוע הביקורת של מבקר המדינה חשובה.

הסבירו כיצד אחת מן הסיבות האלה באה לידי ביטוי בקטע.

(9 נקודות)

ג. הציגו בקצרה שתי דרכים נוספות לפיקוח ולביקורת על פעולות השלטון. (5 נקודות)

פרק שני (45 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 3-6 (לכל שאלה – 15 נקודות).
 בכל שאלה שבחרתם ענו על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

3. עם ישראל – עם התורה

- א. הציגו שתי דרכים שבהן התורה מדריכה את עם ישראל כיצד לנהוג בתחום חברתי. (4 נקודות)
- ב. הציגו שתי דרכים שבהן התורה מדריכה את עם ישראל כיצד לנהוג בחיים המדיניים-ציבוריים. (4 נקודות)
- ג. הציגו שתי הוכחות ליזכות של עם ישראל על ארץ-ישראל, וכתבו באיזה תנאי הזכות הזאת יכולה להתממש. (7 נקודות)

4. הכנסת

- א. הציגו שלושה תפקידים של יושב ראש הכנסת. (5 נקודות)
- ב. הסבירו מהי סיעה ומהי משמעת סיעתית. (5 נקודות)
- ג. הציגו את שלושת המקרים שבהם הכנסת מסיימת את כהונתה. (5 נקודות)

5. הרשות המבצעת

- א. (1) הציגו שני סוגים של ממשלות בישראל.
 (2) הציגו טיעון אחד בעד וטיעון אחד נגד כל אחד מן הסוגים של הממשלות שהצגתם. (7 נקודות)
- ב. הציגו שתיים מסמכויות הממשלה, וכתבו דוגמה לכל אחד מן הסמכויות שהצגתם. (5 נקודות)
- ג. ציינו שלושה תפקידים בממשלה שרק חברי כנסת יכולים למלא. (3 נקודות)

6. דמוקרטיה

- א. ציינו את שני הסוגים של דמוקרטיה, והציגו שני הבדלים ביניהם. (5 נקודות)
- ב. הסבירו את ההבדל בין זכויות אדם ובין זכויות אזרח, וציינו שלוש מזכויות האדם על פי הכרזת האו"ם. (6 נקודות)
- ג. הציגו את היחס של אחד מגדולי ישראל כלפי הדמוקרטיה. (4 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה – 10 נקודות).
 בכל שאלה שבחרתם ענו על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

7. חקיקה דתית

- א.** בסעיף הראשון של אחד מחוקי הכנסת מוצגת מטרת החוק:
 "א. מטרתו של חוק זה לאפשר לצרכן של מצרכים המבקש לשמור על דיני הכשרות ומנהגיה להסתמך על תעודת הכשר ולמנוע הִטְעָה."
 מאיזה חוק הובא הסעיף? הסבירו כיצד החוק הזה מממש את המטרה שלו. (3 נקודות)
- ב.** הציגו את שני הסוגים של חקיקה דתית בישראל, והדגימו כל אחד מהם. (3 נקודות)
- ג.** הסבירו מדוע הכנסת לא חוקקה את "חוק השבת ומועדי ישראל". (4 נקודות)

8. השבת

באחת מערי ישראל הוקם מרכז קניות גדול שפועל גם בשבת. ארגונים שונים שמבקשים לממש ערכים יהודיים במדינת ישראל פנו למשרד העבודה בטענה שמרכז הקניות פועל בשבת בניגוד לחוק. לדבריהם, החוק במדינת ישראל קובע שאסור להעסיק עובדים יהודים בשבת ללא היתר מיוחד, ושהיקף (כמות) המסחר בשבת גדל באין מפריע. לטענתם, הקיום של מדינת ישראל תלוי בשמירת מצוות, וחוסר הפעולה של הממשלה בעניין הזה פוגע בהסדרים שנקבעו עם קום המדינה. לכן הם דורשים שהמשרד יפעל לפי הסמכות שלו באכיפת החוק הזה.

- א.** מהו החוק שהקטע עוסק בו? הסבירו על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם את המטרות של החוק הזה. (4 נקודות)
- ב.** בישראל יש חוקים שמבטאים את המעמד המיוחד של היהדות במדינה.
 (1) הסבירו כיצד המעמד המיוחד הזה בא לידי ביטוי בקטע בתחום נוסף מלבד חקיקה.
 (2) הסבירו כיצד המעמד המיוחד הזה בא לידי ביטוי בתחום נוסף (מלבד חקיקה) שאינו בא לידי ביטוי בקטע.
 (3 נקודות)
- ג.** הסבירו כיצד ההשקפה של היהדות החרדית בעניין מעמד הדת היהודית במדינת ישראל באה לידי ביטוי בקטע. (3 נקודות)

9. הרבנות הראשית

- א.** (1) הציגו את ההרכב של הגוף הבוחר את הרבנים הראשיים, וכתבו מי ממנה את הגוף הזה.
 (2) ציינו את שני התפקידים של הרבנים הראשיים.
 (4 נקודות)
- ב.** ציינו שלושה תפקידים של מועצת הרבנות הראשית. (3 נקודות)
- ג.** הסבירו את הדילמה (התלבטות) של היהדות החרדית בעניין הרבנות הראשית. (3 נקודות)

פרק רביעי (12 נקודות)

ענו בקצרה על שלוש מן השאלות 10–13 (לכל שאלה – 4 נקודות).

10. הציגו שתי דרכים שבהן אפשר לקבל כיום אזרחות ישראלית.

11. הציגו את שלוש הערכאות (דרגות) של בתי המשפט במדינת ישראל.

12. הציגו שני ביטויים של יחסי הגומלין (קשרים) בין הכנסת ובין הממשלה.

13. הציגו שני טיעונים נגד החסינות של חברי כנסת.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך